

УДК 351.74: 061.1ЕФ(477)

**А. О. Шелехов,
М. В. Корнієнко**

НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ЕСТОНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В УКРАЇНІ

У науковій статті досліджено напрями та шляхи використання в Україні європейського досвіду організації діяльності й навчання поліцейських в Естонській Республіці. Висвітлено, на нашу думку, передові та перспективні напрями організації поліцейської діяльності в Естонії, які можна використовувати під час реформування Національної поліції України.

Розглянуто діяльність Департаменту поліції та прикордонної охорони Естонської Республіки та Академії безпекових наук, що у своїй діяльності орієнтуються на задоволення потреб громадян, які виступають клієнтами, замовниками послуг, що надає поліція. Служіння народу поставлено в центр діяльності правоохоронних органів Естонії.

Ключові слова: *реформування, європейський досвід, діяльність поліції, підрозділи поліції, навчальний процес, партнерство.*

Постановка проблеми. В Україні відбувається реформування правоохоронної системи та впровадження нових підходів у діяльність Міністерства внутрішніх справ України згідно зі стандартами, принципами та нормами розвинутих європейських країн. Однією з найбільш прогресивних країн пострадянського простору яка, на нашу думку, досягла значного успіху в реформуванні правоохоронної системи є Естонська Республіка. В Естонії функціонування поліції супроводжується високим рівнем соціальної довіри з боку населення і це є одним з найголовніших критеріїв оцінки її діяльності. Також під час співпраці поліції й населення вживається термін «партнерство». Партнерство як один з видів взаємодії, який ґрунтується на очікуванні, що партнер по взаємодії буде поводитися згідно з очікуваннями співробітництва.

Партнерство в сучасному розумінні - це вид взаємовідносин між різними суб'єктами, який полягає у виробленні єдиної позиції з тих чи інших питань, організації спільних дій. Специфікою партнерства є збереження кожним з партнерів відносної самостійності в основних аспектах діяльності [1, с. 427].

Етимологічний словник української мови визначає, що термін «партнер» в українську мову запозичений з французької, так само французьке «partenaire» походить від англійського «partner», яке вживається в кількох значеннях, зокрема, «співпадкоємець», «поділ», «частина» тощо [2, с. 300].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання взаємодії правоохоронних органів з населенням досліджували О. В. Джафарова, Д. С. Каблов, В. К. Колпаков, О. П. Поволоцький, В. О. Соколов, Ю. О. Свеженцева, О. В. Поколотна, В. Т. Томін, І. Ч. Шушкевич, засади діяльності поліції зарубіжних країн досліджували П. М. Астапенко, Я. М. Бельсон, І. А. Горшенева, А. В. Губанов, С. А. Дербичева, Р. Троянович, та інші автори.

Формування цілей. Відносно практики поліцейської діяльності зарубіжних країн, як звичайно, на означення процесів співпраці поліції з населенням, уживається термін поліція громади чи общинна поліція, тотожним до якого є термін «партнерство з населенням» [4, с. 5-6]. Результати діяльності поліції в Естонській Республіці є доволі високими й тому для України вивчення та впровадження такого досвіду роботи поліції є дуже актуальним.

Виклад основного матеріалу. Систему Національної безпеки Естонської Республіки становлять: Президент країни, Парламент та комітет з національної оборони, на наступному рівні перебуває Прем'єр-міністр, ступенем нижче - Департамент інформації й координаційне бюро з безпеки та національної оборони, на наступному рівні системи знаходяться Міністерства. Так, у Міністерство фінансів входить податковий та митний департамент, до Міністерства юстиції належить прокуратура, до Міністерства внутрішніх справ Департамент поліції й прикордонної охорони та поліція безпеки, до Міністерства оборони відноситься Генеральний штаб сил оборони, Центр кіберзахисту та Центр оборонних досліджень, до Міністерства закордонних справ належить Комітет стратегічних товарів.

Відповідним чином до Міністерства внутрішніх справ входять: Департамент поліції прикордонної служби, рятувальний департамент, поліція безпеки, Академія безпекових наук, центр розвитку інформаційних технологій, рятувний центр.

Наголосимо, що Міністерство внутрішніх справ Естонської Республіки розробляє стратегічні напрями, методи й повноваження кожного вищевказаного органу, а також є координатором у кожній сфері. Скажімо, Департамент поліції та прикордонної охорони (ДППО) було створено у 2010 році завдяки об'єднанню трьох департаментів (Департаменту поліції, Департаменту прикордонної охорони, Департаменту громадянства й міграції). На основі поліцейських префектур та прикордонних округів було сформовано чотири регіональні префектури Пыхьяская префектура (північна), Идаская префектура (південна), Лыунаская префектура (східна), Ляэнеская префектура (західна). На сьогодні в Департаменті поліції та прикордонній охороні працює 5443 з них 4077 поліцейських, 868 державних службовців та 498 осіб додаткового персоналу.

Департамент поліції та прикордонної охорони виконує такі основні завдання, як: забезпечення охорони зовнішніх кордонів Європи, провадження відносно адміністративних і кримінальних правопорушень та їх профілактика, здійснення охорони правопорядку в середині держави та визначення громадянства й видача документів.

Важливим критерієм довіри роботи поліції є її відкритість для громадян. Формування довіри до поліції це є щоденна, кропітка робота всіх підрозділів ДППО, адже знання про її досягнення та проблеми, а відтак, подальше ставлення та оцінка виконаної роботи складаються як з безпосереднього досвіду спілкування з її працівниками, так і з інформації, яку громадяни отримують з різних джерел, у тому числі із засобів масової інформації.

Діяльність засобів масової інформації в частині контролю за діяльністю Національної поліції України визначається положеннями Конституції України [3], Законами України «Про Національну поліцію» [9], «Про інформацію» [8], «Про доступ до публічної інформації» [6], «Про інформаційні агентства» [7], «Про телебачення й радіомовлення» [11], «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації» [10], «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» [5] та ін.

Окремої уваги потребує вдале запровадження підрозділів оперативної інформації чи так званого центру єдиного виклику екстреної допомоги «112».

У зазначених центрах задіяні працівники поліції, рятувальної служби й медичної служби (оператори швидкої допомоги). Вони будь-якої миті можуть не тільки відповідати на телефонні дзвінки та керувати роботою структурних підрозділів одного відомства чи підрозділу, а й залучати шляхом конференції інші служби. Так, наприклад, отримавши повідомлення про вчинення стрільби в громадському місці оператор поліції та прикордонної охорони приєднує до розмови оператора швидкої

допомоги, які паралельно отримують інформацію про подію та скеровують роботу швидких.

Зазначені підрозділи оперативної інформації розташовані в 4 префектурах і здатні в разі потреби брати на себе функції одне одного. Вони цілодобово приймають й обслуговують термінові виклики та також відповідають за управління ресурсами оперативної допомоги й обміну інформації.

Двоступеневе керування підрозділів оперативної інформації здійснюється таким чином: на першому ступені (організатор допомоги) приймає дзвінок термінової допомоги, обробляє й реєструє в базі даних, якщо є виклик на місце події, передається на другу ступінь. На другому ступені організовується відправлення ресурсу для вирішення питання, прийнятого першим ступенем. Також для зручності й чіткості в роботі при прийнятті повідомлення йде чітке розподілення по пріоритетах на три частини: А (alfa) подія чи стан потерпілого не критичний, також немає загрози життю чи майну; В (bravo) подія чи стан постраждалого важкий чи інформація про стан постраждалого відсутня, є загроза заволодіння майном чи знищення майна або затриманий правопорушник; С (charlie) подія потребує термінового втручання поліції, стан потерпілого критичний і він потребує швидкої допомоги з боку медичних працівників чи рятувальників.

Також у зазначеному центрі вільними операторами здійснюється відеомоніторинг міста шляхом використання відеокамер та у випадку виявлення пригоди, злочину чи правопорушення спрямовується екіпаж відповідної служби (поліція, швидка медична допомога або рятувальна служба).

Таким чином, завдяки використанню зазначеного єдиного центру допомоги значним чином підвищено оперативність і ефективність та якість надання допомоги громадянам при виникненні екстреної ситуації.

В Естонії приділяється багато уваги питанням боротьби з корупцією. Питаннями попередження, виявлення і боротьбою з корупцією займаються три окремі служби: «Бюро по боротьбі з корупційними злочинами», «Поліція безпеки» та «Внутрішній контроль департаменту поліції і прикордонної охорони». Бюро складається з чотирьох регіональних підрозділів і займається злочинними діяннями посадовців, хабарами в приватному секторі й злочинами, пов'язаними з перешкоджанням вільному здійсненню виборчого права. Поліція безпеки займається корупційними злочинами високопосадовців, а внутрішній контроль департаменту поліції й прикордонної охорони - корупційними діяннями поліцейських.

У Республіці Естонія під злочинами, пов'язаними з корупцією, розуміють - привласнення, зловживання довірою, отримання, посередництво, дача хабара, використання впливу в корупційних цілях, підробка документів посадовою особою, використання підроблених документів, порушення вимог здійснення державних замовлень, порушення обмеження на вчинення дій, отримання та давання хабара в приватному секторі. Законодавець в Естонії визначає хабар як згоду посадової особи прийняти обіцяні йому або третій особі майно або інші пільги або прийняття ним майна чи інших пільг як винагороду за використання ним свого службового становища. Також в Естонії визначено ознаки корупційної

небезпеки - це отримання пільг або додаткового доходу посадовця, цим схиляючи чиновника до нечесних дій, ставлячи під сумнів хорошу репутацію установи. Найбільш частими корупційними порушеннями є привласнення майна (фіктивні рахунки, шахрайство у вигляді забирання додому майна, палива, маркованого палива, майна на рахунку осіб, які перебувають під опікою, підrobка звітів бухгалтерії; порушення обмеження на здійснення дій (рішення щодо себе або афілійованої особи); адміністрування установи (пайовою участю в установі виносяться рішення щодо себе або афілійованої особи, паливо, відрядження, фіктивні рахунки, забирання додому майна, хабар за замовлення на виконання робіт, приписка робочих годин, пов'язаних з виконанням проекту), а також у більшості випадків підrobка документів. Усе вищевикладене займає не дуже великий відсоток у виявлених правопорушеннях в Естонській Республіці.

Зазначимо, що дуже багато уваги приділяється превенції корупційних проявів у державних службовців у вигляді соціальних відеороликів та соціальної реклами, роз'яснювальних лекцій і тренінгів тощо.

Цікавим є також питання підготовки та перепідготовки поліцейських. Указаною діяльністю в Естонській Республіці займається Академія безпекових наук, яка розташована в місті Таллінн, у якій навчається 890 кадетів і працює близько 250 осіб, та яка є вищим навчальним закладом у відомчому підпорядкуванні Міністерства внутрішніх справ Естонії й готує на базі професійної, вищої й магістерської освіти фахівців для установ, що відповідають за внутрішню безпеку країни (у тому числі поліція, прикордонна охорона, юстиція, рятувальна, податкова й митна служба). Поряд з основним комплексом навчальних установ, що знаходяться в Таллінні, академія має у своєму розпорядженні кілька навчальних центрів у різних частинах Естонії: у Харьюському повіті (Коледж поліції й прикордонної охорони в Мурасте), у Пярнуському повіті (Поліцейська школа в Пайкузе) і в Ляене-Віруському повіті (Рятувальний коледж у Вяйке-Маарів).

На жаль, обсяг статті не дозволить описати сам порядок організації навчального процесу, зупинимося лише на позитивних речах, які можна використати в роботі навчальних закладів системи МВС України.

Серед новел організації навчального процесу в Академії безпекових наук Естонської Республіки цікавим для детального розгляду й подальшого введення в навчальний процес для вишів зі специфічними умовами викладання системи Міністерства внутрішніх справ України є: по-перше, закріплення за курсантами з початку навчання вогнепальної зброї, що буде супроводжувати його під час проходження всієї служби в поліції (таким чином, до речі, здійснюється перехід на нові зразки зброї); по-друге, під час навчання курсанти, які в майбутньому стануть патрульними поліцейськими (термін навчання яких складає 1,5 років (освітній рівень молодший спеціаліст), з викладачем за графіком заступають на патрулювання міста й займаються передусім профілактичною роботою, до якої, наприклад, віднесено виявлення за допомогою технічних приладів фактів порушення швидкісного режиму та складання в подальшому (грубі порушення)

протоколів за порушення правил дорожнього руху, саме так з початку навчання в курсантів виховується самостійність щодо прийняття рішення й уміння спілкування з громадянами; по-третє, курсанти під час навчання отримують спеціальні сертифікати, які дають їм право керувати службовим автотранспортом, використовувати табельну вогнепальну зброєю й спецзасоби, під час кадрових переміщень додатково ніяких екзаменів і заліків не складається чим економиться час працівників поліції та прибирається одна з корупційних складових процесу переведення по службі; по-четверте курсантів не залучають на чергування й на господарські роботи, для того щоб не відволікати від навчання.

Зазначимо, що не останнє місце в процесі навчання курсантів поліції й прикордонної охорони, а також рятувальної служби займають окремі або спільні тренінгові заняття (наприклад, дії офіцерів поліції й рятувальної служби при падінні літака) з використанням симуляторів, які проєктують одночасно усім учасникам тренінгу ситуацію, створену викладачем на екран. Так, у навчальному процесі широко застосовується програмне забезпечення ХVR (можливості класу дозволяють брати одночасну участь у навчанні 8 курсантам), яке дозволяє моделювати різні ситуації та позаштатні події, а також навчає курсантів приймати швидко, правильне рішення з урахуванням особливостей взаємодії в умовах реального часу, що в подальшому буде позитивно впливати на виконання ними своїх службових обов'язків.

Висновки. Підсумовуючи діяльність Департаменту поліції та прикордонної охорони Естонської Республіки, а також Академії безпекових наук можна дійти загального висновку, що в їхній діяльності на сучасному етапі діє підхід, в основі якого лежить орієнтація правоохоронних структур на задоволення потреб громадян, які виступають клієнтами, замовниками послуг, які надає поліція. Служіння та задоволення потреб людини поставлено в центр діяльності правоохоронних органів Естонії.

Використані джерела:

1. Большая энциклопедия [текст] : в 62 томах. / гл. ред. С. А. Кондратов. — М. : ТЕРРА, 2006 — Т.35 : Охрана - Пейзаж. — М., 2006. — 591 с.
2. Етимологічний словник української мови : у 7 томах [редкол.: О. С. Мельничук та ін.] — К.: Наукова думка, 1983. Т.4: Н-П.-К., 2003 -656 с.
3. Конституція України від 28 липня 1996 року [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
4. Наилучшая практика построения партнерства между полицией и обществом. Составлено Старшим полицейским советником при Генеральном секретаре ОБСЕ. [Електронний ресурс] — Вена : Отдел стратегических вопросов полицейской деятельности ОБСЕ, 2008. — Режим доступу : <http://polis.osce.org/library>.
5. Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів : закон України від 23.09.1997 [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/>.
6. Про доступ до публічної інформації : закон України від 13.01.2011 [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>.

7. Про інформаційні агентства : закон України від 28.02.1995 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>.

8. Про інформацію : закон України від 02.10.1992 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>.

9. Закон України Про Національну поліцію / від 02.07.2015 Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 580. – Ст. 378.

10. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: закон України від 23.09.1997 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

11. Про телебачення й радіомовлення :Закон України від 21.12.1993 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/>.

Стаття надійшла до редколегії 24.11.2016

Шелехов А.А., Корниенко М.В. Направления использования опыта организации деятельности полиции Эстонской Республики в Украине

В научной статье исследованы направления и пути использования в Украине европейского опыта в организации деятельности и обучения полицейских в Эстонской Республике. Освещены, по нашему мнению, передовые и перспективные направления организации полицейской деятельности в Эстонии, которые можно использовать при реформировании Национальной полиции Украины.

Рассмотрена деятельность Департамента полиции и пограничной охраны Эстонской Республики и Академии безопасности, которые в своей деятельности ориентируются на удовлетворение потребностей граждан, которые выступают в качестве клиентов, заказчиков услуг предоставляемых полицией. Служение народу поставлено в центр деятельности правоохранительных органов Эстонии.

Ключевые слова: *реформирование, европейский опыт, деятельность полиции, подразделения полиции, учебный процесс, партнерство.*

Shelekhov A. O., Korniienko M.V. Areas of use experience of police Estonia to Ukraine

In this scientific article the directions and ways of use of the European experience police officers in organization of activity and training police in the Republic of Estonia are investigated. In our opinion, the advanced and perspective directions of the organizations of police activity in Estonia which can be used in reforming Ukrainian National police are introduced.

We consider the activities of the Department of Police and the Border Guard of the Republic of Estonia and Security Academy, which in its activities are oriented to meet the needs of citizens who act as clients, customers of the services provided by the police. Service to the people is put at the centre of activity of the law enforcement agencies of Estonia.

Special attention requires the successful implementation of the divisions operational information, or the so-called emergency call centre "112".

In these centers, with the involvement of the police, rescue service and medical service (ambulance operators). They can at any time not only to answer phone calls and manage the work of structural subdivisions of the Department or division, but also to

attract to the conference other services. For example, getting the message about committing a shooting in a public place of a statement from the police and border guard joins the conversation of the operator of the ambulance, which in parallel receives information about the incident and direct the work of ambulances.

Summing up the activities of the police and border guard of the Republic of Estonia and the Academy of security Sciences can be concluded in that their activities at the present stage, the approach which is based on the orientation of law enforcement agencies to meet the needs of people who are customers, consumers of services provided by the police. Service and satisfaction of human needs placed in the centre of activity of law enforcement bodies of Estonia.

Key words: documents and accounting registers, reporting financial institution punishment, partnership.